

บรรพ 2 หนี้

ลักษณะ 1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

หนี้ตามพพ. มิได้มีความหมายเฉพาะการกู้ยืมเงิน แต่หมายถึง ความผูกพันที่สามารถใช้สิทธิเรียกร้องได้ตามกฎหมาย เช่น หนี้โดยการละเมิด หนี้โดยกฎหมาย เช่น ภาษีอากร เป็นต้น

องค์ประกอบของหนี้

1. การมีนิติสัมพันธ์ (ความผูกพันกันในกฎหมาย) หากกฎหมายไม่รองรับการนั้นก็ไม่ได้เกิดหนี้ผูกพันด้วย

2. การมีเจ้าหนี้และลูกหนี้ (เป็นบุคคลสิทธิ)

3. ต้องมีวัตถุแห่งหนี้ ได้แก่

- หนี้กระทำการ เช่น ลูกจ้างต้องทำงานให้นายจ้าง
- หนี้งดเว้นกระทำการ เช่น ผู้เป็นหุ้นส่วนต้องงดเว้นไม่ทำการค้าแข่งกับห้างหุ้นส่วน
- หนี้ส่งมอบทรัพย์สิน(หรือโอนกรรมสิทธิ์) เช่น ผู้ให้เช่าต้องส่งมอบทรัพย์สินซึ่งให้เช่า

บ่อเกิดแห่งหนี้

1. หนี้เกิดโดย นิติกรรม-สัญญา ซึ่งเมื่อมีการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้น ก็ย่อมเกิดความเป็นเจ้าหนี้-ลูกหนี้ขึ้น โดยปกติ เมื่อเกิดหนี้ ลูกหนี้จะหลุดพ้นจากเคราะห์แห่งหนี้ได้ด้วยการชำระหนี้ ซึ่งจะชำระหนี้อย่างไรนั้นย่อมเป็นไปตามที่ตกลงในสัญญาที่ทำลง กฎหมายจะไม่ยุ่งเกี่ยว แต่จะคอยควบคุมอยู่กว้าง ๆ มิให้ออกนอกกรอบที่กฎหมายระบุ เพราะนิติกรรมเป็นบรรดากรณีที่กฎหมายไม่อาจกล่าวได้ทั้งหมด เช่น การซื้อขายรถยนต์ การเช่าหามู เป็นต้น การตกลงกันทางธุรกิจ กฎหมายจึงไม่เกี่ยวข้องด้วย แต่กำหนดกรอบมิให้กระทำทุจริตเท่านั้น บางทีมีการกระทำ(ซึ่งมีผลทางกฎหมาย) แต่ไม่ได้มุ่งหมายผูกพันประการใด เช่น เราทำละเมิดตีหัวคนอื่นเขา แต่มิใช่เป็นเรื่องที่จะผูกนิติสัมพันธ์ว่า เมื่อตีหัวเขาแล้วจะใช้ค่าสินไหมทดแทนให้เขา จึงปรับเข้าลักษณะนิติกรรมไม่ได้ [3] กระนั้น ผู้ทำผิดดังกรณีนี้เป็นละเมิด ไม่ต้องชดใช้ค่าเสียหายกระนั้นหรือ? กฎหมายเองได้คุ้มครองกรณีนี้ไว้ เรียกว่า “นิติเหตุ”

2. หนี้เกิดโดยนิติเหตุ คือ เหตุที่เกิดขึ้นโดยการกระทำซึ่งไม่มุ่งก่อให้เกิดผลตามกฎหมาย แต่กฎหมายจะเอาเรื่องว่า กระทำดังนี้ผิด และต้องชดใช้ เช่น ละเมิด ลากมิควรได้(ได้ทรัพย์สินเกินส่วนที่ควรจะได้) หรือ เป็นนิติเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ เช่น บุตรจำเป็นต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา(กรณีนี้เป็นหนี้เนื่องจากสถานะของบุคคล)[4] เป็นต้น โดยผู้กระทำผิดตามหนี้ลักษณะนี้ ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน ซึ่งศาลจะเป็นผู้วินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งเหตุกำหนดการชำระหนี้

หากคู่กรณีได้กำหนดเวลาชำระหนี้ไว้แน่นอน กฎหมายให้ถือว่า หนี้้นั้นต้องถึงกำหนดชำระโดยพลัน แต่ถ้าตกลงกันไว้แล้ว ก็ให้เป็นไปตามที่ตกลงไว้

การชำระดอกเบี้ย หากตกลงอัตราดอกเบี้ยกันไว้ กฎหมายให้คิดอัตราไม่เกินร้อยละ15ต่อปี กรณีมิได้ตกลงอัตราดอกเบี้ยกันไว้ ให้คิดอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี

*หากฝ่าฝืน คิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด คือ เกินร้อยละ15ต่อปี กฎหมายให้ถือว่าดอกเบี้ยนั้น เป็นโมฆะ มิให้คิดดอกเบี้ยเลย แต่เงินต้น(ที่เป็นหนี้)นั้น ลูกหนี้ยังคงต้องชำระอยู่

ความหมายบ่อเกิดแห่งหนี้

ความหมาย หนี้เป็นความสัมพันธ์ในทางกฎหมายระหว่าง บุคคลสองฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายหนึ่งเป็น ฝ่ายผู้ทรงสิทธิ เรียกว่า เจ้าหนี้กับอีกฝ่ายหนึ่งเป็น ฝ่ายผู้มีหน้าที่ เรียกว่าลูกหนี้ตัวอย่างเช่น นายแดงกู้ยืมเงินมาจากธ.ก.ส. จำนวน 30,000 บาท ธ.ก.ส. เป็นฝ่ายทรงสิทธิ ที่จะได้รับชำระหนี้ ธ.ก.ส. จึงเป็น เจ้าหนี้และ นายแดงเป็นฝ่ายมีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ที่กู้ยืม มานั้น นายแดงจึงเป็นลูกหนี้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194 ซึ่งเป็นมาตราเริ่มแรกของกฎหมายลักษณะหนี้บัญญัติไว้ว่า “ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้อย่อมมีสิทธิ จะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่งการชำระหนี้ด้วย งดเว้นการอันหนึ่งก็ย่อมมีได้”

จึงอาจอธิบาย สาระสำคัญของคำว่า “หนี้” ได้ว่า หนี้้นั้น เป็นนิติสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือ เจ้าหนีมีสิทธิเรียกให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งคือลูกหนี้ ชำระหนี้ได้ ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำการงดเว้น การ หรือส่งมอบทรัพย์สิน